

Zpráva Městského soudu v Praze ze dne 02.09.1988, sp. zn. Spr 1205/88, ECLI:CZ:MSPH:1988:SPR.1205.1988.1

Číslo: 19/1989

Právní věta: K některým dalším otázkám používání ustanovení § 18 not. ř. v praxi státních notářství

Soud: Městský soud v Praze

Datum rozhodnutí: 02.09.1988

Spisová značka: Spr 1205/88

Číslo rozhodnutí: 19

Číslo sešitu: 6

Typ rozhodnutí: Zpráva

Hesla: Bezpodílové spoluvlastnictví manželů, Dokazování, Notářství, Notářství státní, Přerušení řízení, Řízení před soudem, Řízení před státním notářstvím, Rozhodnutí soudu, Smír soudní, Zpětvzetí návrhu, Zpětvzetí žaloby

Předpisy: 95/1963 Sb. 99/1963 Sb.

Druh: Rozhodnutí ve věcech občanskoprávních, obchodních a správních

Sbírkový text rozhodnutí:

Výklad ustanovení § 18 not. ř. a hlavní otázky jeho uplatňování v praxi státních notářství byly objasněny ve Sbírce rozhodnutí a sdělení soudů ČSSR pod V/1967, str. 516, a ve Sbírce soudních rozhodnutí a stanovisek pod č. 21/1979 a také pod č. 49/1982 (z hlediska rozhodování soudů ve věcech, v nichž státní notářství odkázalo účastníka řízení podle ustanovení § 18 not. ř. na občanské soudní řízení), jakož i ve sborníku I. Nejvyššího soudu ČSSR „Nejvyšší soud o občanském soudním řízení a o řízení před státním notářstvím“, SEVT, Praha 1974, str. 532 - 534.

Uplatňování ustanovení § 18 not. ř. v řízení před státním notářstvím je v současné době již častější, a to v řízení o dědictví. Státní notářství získala v tomto směru řadu praktických zkušeností.

V některých otázkách však státní notářství postupují nejednotně. To se týká např. způsobu a rozsahu šetření podle ustanovení § 18. not. ř., formulace žalobního návrhu, ukládaného státním notářstvím účastníku řízení, zjišťování, zda byl návrh u soudu podán a jak probíhá soudní řízení o něm a jaký je výsledek tohoto řízení. V případech, v nichž návrh u soudu nebyl podán, projevuje se pak v dalším průběhu řízení. V případech, v nichž návrh u soudu nebyl podán, projevuje se pak v dalším průběhu řízení před státním notářstvím menší zkušenost některých státních notářů s prováděním dokazování.

Byly získány poznatky i o tom, že k pochybením dochází také v soudním řízení (např. překračováním pravomoci soudů ve vztahu k státním notářstvím nebo schvalováním nevhodných smírů v řízení o návrzích podaných ve smyslu ustanovení § 18 not. ř.).

K odstranění zjištěných nedostatků při uplatňování ustanovení § 18 not. ř. směřuje toto zhodnocení praxe státních notářství z hlediska jednotlivých dílčích otázek aplikace uvedeného ustanovení.

I. Posouzení důvodů přerušení řízení podle ustanovení § 18 not. ř. a toho, jak má státní notářství vést účastníky k dohodě o sporné skutečnosti

Přerušení řízení podle ustanovení § 18 not. ř. je nezbytné, když ani po provedeném šetření není mezi účastníky možné dosáhnout dohody o otázce, která zůstala mezi účastníky řízení před státním notářstvím sporná.

V některých případech je stanovisko účastníků natolik zásadní a vyhrocené, že setrvávají na svých tvrzeních navzdory veškerým šetřením, která jednoznačně ukazují na neodůvodněnost a někdy i nemožnost jejich tvrzení.

Např. ve věci sp. zn. 9 D 645/81 státního notářství pro Prahu 9 byla nalezena v bezpečnostní schránce, kam měla přístup pouze zůstavitelka, její závěť, kterou vyloučila z dědictví svého bratra. Ačkoliv bylo zřejmé, že závěť uložila do bezpečnostní schránky zůstavitelka osobně a že uložením v této schránce dala dostatečně najevo, že jí záleží na tom, aby se závěť netratila, a ačkoliv byl prokázán její vztah k závětním dědicům i to, že se s bratrem prakticky nestýkala, bratr trval na tom, že závěť je neplatná, a uváděl různé důvody pro své tvrzení; namítal také, že závěť nebyla sepsána zůstavitelkou svobodně a že si závěť v sejfě uložila jen jako doklad, protože šlo o závěť, kterou později zrušila.

Podobně ve věci sp. zn. 10 D 1701/84 státního notářství pro Prahu 10 závětní dědička, v jejíž prospěch byla 4. 1. 1973 sepsána zůstavitelkou závěť a která se dlouhou dobu se zůstavitelkou prakticky nestýkala a ani pro to neměla podmínky (když zůstavitelka bydlela v Praze a tato dědička na Slovensku) vytrvale napadala platnost závěti sepsané 22. 8. 1983 ve prospěch jiné osoby bydlící v Praze, o níž bylo v závěti uvedeno, že obdrží po zůstavitelce vše za „dlouholetou starostlivou péči o její osobu“.

V obdobných případech je snaha státního notářství o odstranění sporu obvykle marná, když tu účastníci nejsou schopni objektivně posoudit výsledky šetření a ustanovení § 18 not. ř. neumožňuje jiný postup než přerušení řízení a odkázání účastníků by měl být patrný ze spisu, i když nelze všechny různé projevy účastníků uvádět v protokolech. Při posuzování možnosti dosáhnout mezi účastníky dohody o sporné skutečnosti je však třeba vzít v úvahu všechny tyto okolnosti.

Státní notářství zpravidla správně posuzují pojem sporné skutečnosti podle ustanovení § 18 not. ř. jako skutečnosti, jejíž spornost tkví především ve skutkovém základu věci a nikoliv jen v jejím právním posouzení, ať již jde o spornou skutkovou okolnost (např. zda zůstavitel sepsal závěť vlastnoručně) nebo o sporný právní vztah nebo sporné právo (např. zda byl zůstavitel vlastníkem určité věci) 1). U sporných právních vztahů a práv nejde o sporné skutečnosti ve smyslu ustanovení § 18 not. ř. tehdy, je-li jejich skutkový základ nesporný a je sporné jen jeho právní posouzení (např. spor o to, zda došlo k platnému převodu vlastnictví k nemovitosti na základě neregistrované smlouvy).

Pochybení bylo zjištěno ve věci sp. zn. 1 D 246/85 státního notářství pro Prahu 1, v níž státní notářství samo řešilo bez postupu podle ustanovení § 18 not. ř. otázku platnosti vydědění dědice, který se zdržoval bez povolení čs. úřadů v cizině, na základě úvahy, že úkon směřoval k obcházení zákona, a svým rozhodnutím vyslovilo neplatnost listiny o vydědění. Odvolací soud toto rozhodnutí státního notářství zrušil svým usnesením s tím, že platnost listiny je v tomto případě závislá na sporném skutkovém základu, tj. na tom, jaký byl úmysl zůstavitelky při pořizování listiny; nešlo tedy jen o otázku právní a bylo třeba posunovat podle ustanovení § 18 not. ř. V dalším řízení již státní

notářství správně postupovalo podle tohoto ustanovení a žaloba o neplatnost listiny o vydědění byla pak soudem zamítnuta.

Ve věci sp. zn. 3 D 1458/83 naopak státní notářství pro Prahu 3 postupovalo podle ustanovení § 18 not. ř. ohledně otázky, která neměla povahu skutkovou, ale šlo jen o právní posouzení skutkové okolnosti; bylo nesporné, že zůstavitel uzavřel písemnou kupní smlouvu, jež nebyla registrována, kterou převedl zahrádkářskou chatu do vlastnictví své dcery, a že obdobnou kupní smlouvou zahrádkářskou chatu koupil; bylo tedy nutné posoudit otázku, zda taková smlouva vyžaduje registraci státním notářstvím a zda tedy došlo nebo nedošlo k platnému převodu zahrádkářské chaty a tím i k nabytí vlastnictví zůstavitelem, případně jeho dcerou. Tuto právní otázku si mělo státní notářství posoudit samo a nemohlo její řešení odkazovat na soud.

V některých případech lze mít za to, že důkladnější šetření mohlo přispět k odstranění sporu mezi účastníky.

Ve věci sp. zn. 2 D 684/85 státního notářství pro Prahu 2 se státní notářství soustředilo na řešení otázky platnosti závěti a ohledně sporné otázky týkající se společné domácnosti se spokojilo jen s vyjádřením účastníka, který tvrdil, že žil se zůstavitelkou ve společné domácnosti, a s popřením tohoto tvrzení druhým účastníkem (bez uvedení důvodu). V občanském soudním řízení pak po výsledku jednoho svědka účastník své tvrzení o společné domácnosti odvolal.

Ve věci sp. zn. 4 D 30/80 státního notářství pro Prahu 4 účastnice popírala existenci dluhu zůstavitele vůči Městskému sdružení advokátů v P; nebyla však vyslechnuta k tomu, proč dluh popírá. Až v soudním řízení zahájeném podáním návrhu podle ustanovení § 18 not. ř., když jí byl vysvětlen vliv promlčení na existenci pohledávky, od svého tvrzení ustoupila; od svého tvrzení by pravděpodobně ustoupila již před přerušením řízení, kdyby byl již v této fázi zjišťován důvod jejího tvrzení a kdyby byla poučena o promlčení.

Státní notářství by mělo vždy poučit účastníky o tom, že řízení o sporných skutečnostech u soudu je spojeno se zaplacením soudních poplatků a jaká je právní úprava náhrady nákladů v tomto řízení, a vysvětlit jim, že může jít o řízení často časově náročné. Mělo by je poučit také o tom, že nebude-li návrh u soudu podán, státní notářství rozhodne o sporných skutečnostech samo; toto dané poučení by mělo být obsazeno i ve spise. Z praxe státních notářství je známo, že některým účastníkům není postup podle ustanovení § 18 not. ř. dostatečně jasný, neboť jde o postup v právním řádu ojedinělý.

Při úsilí o odstranění sporné otázky dohodou může státní notářství ve vhodném případě využít i možnosti dosáhnout toho, že při určitém způsobu vyjadřování dědictví dohodou účastníků, dojde k dohodě i o sporných aktivech či pasívech dědictví.

II. Provedení potřebného šetření před přerušením řízení podle ustanovení § 18 not. ř. k objasnění sporných skutečností, zda toto šetření se provádí v odpovídajícím rozsahu a zda je zaměřeno tak, aby přispělo k případnému odstranění sporu dohodou účastníků

Šetřením ve smyslu ustanovení § 18 not. ř. je třeba rozumět takové úkony, jimiž by se mělo objasnit, zda lze odstranit spornost skutečností, na nichž závisí rozhodnutí státního notářství.

Státní notářství tedy v rámci šetření požaduje od účastníků, aby své rozporné postoje k určité skutečnosti konkretizovali a ke svým tvrzením navrhli důkazy. Jde-li o listiny, je třeba, aby je účastníci předložili k nahlédnutí, aby se k nim ostatní účastníci mohli vyjádřit. Účastníci musí tedy upřesnit, v čem vidí spornost skutečností, již se šetření týká, aby státní notářství mohlo objasnit souvisící okolnosti a mohlo si opatřit takové podklady, které by mohly vést k uznání, že je správné tvrzení účastníka (účastníků) řízení anebo že je správný jeho opak, a zda lze dospět ke shodnému

postoji všech účastníků řízení k dosud sporné skutečnosti.

Státní notářství provádějí šetření k objasnění tvrzení rozporů mezi dědici, zpravidla však nikoli důkazy o skutečnosti, která zůstala mezi účastníky sporná. Státní notářství se při šetření soustředí na opatření takových podkladů, které mohou vnést do záležitosti jasno a které lze provést bez průtahů a bez obtíží.

K takovým šetřením patří především informativní výpovědi účastníků, vyžádání zpráv orgánů a organizací (např. peněžních ústavů), provedení soupisu věcí v bytě (zejména v případech, kde jsou sporná aktiva bezpodílové spoluvlastnictví manželů zůstavitele a pozůstalého manžela nebo sporná aktiva dědictví), opatření snadno dostupných listin anebo spisů, popřípadě opatření autentických ukázek písma zůstavitele (je-li sporná otázka pravosti písma v závěti nebo v listině o vydědění), informativní výpovědi jiných osob, šetření na místě apod.

Přitom je nutné se řídit ustanovením § 25 odst. 2 jednacího řádu pro státní notářství 2) , které upravuje postup při šetření podle ustanovení § 18 not. ř., a to zejména v tom smyslu, že odchylují-li se výsledky šetření od údajů účastníků, seznámí státní notářství účastníky s výsledky šetření a vyzve je k vyjádření. Vzhledem ke speciální úpravě obsažené v ustanovení § 18 not. ř. nedojde-li ke shodě o sporných otázkách, státní notářství přeruší řízení podle ustanovení § 18 not. ř. a uloží podat návrh na zahájení občanského soudního řízení.

Příklady správného postupu při provádění šetření byly zjištěny např. ve věcech státního notářství pro Prahu 1, 8 a 2 sp. zn. 1 D 179/85, 8 D 1251/86, 2 D 266/84, v nichž v rámci šetření o sporných aktivech (o rozsahu movitého majetku patřící do dědictví) byl proveden soupis a odhad věcí v bytě zůstavitele.

Soupis v bytě, popřípadě v jiných prostorách, které zůstavitel užíval, je velmi vhodnou a těžko nahraditelnou formou šetření o sporných aktivech. Při posuzování toho, komu má být uloženo podat návrh u soudu i při vedení účastníků k dohodě není totiž zanedbatelné, jaké věci byly v těchto prostorách nalezeny. Ve sporech o rozsah aktiv by proto provedení soupisu mělo být obvyklou náplní šetření.

Správně postupovalo státní notářství pro Prahu 8 také ve věci sp. zn. 8 D 1616/80, v níž k objasnění sporu o společné domácnosti zůstavitelé s další osobou vyslechlo tři osoby, a když nedošlo k dohodě o sporné otázce, řízení o dědictví přerušilo.

Ve věci sp. zn. 6 D 1739/83 nevykonalo státní notářství pro Prahu 6 žádná šetření o platnosti závěti, ani nezjistilo od manželky zůstavitele, z jakého důvodu popírá platnost závěti. V téže době nevykonalo státní notářství žádné šetření ani o tom, zda v bezpodílovém spoluvlastnictví zůstavitele a pozůstalé manželky byla v den úmrtí hotovost 8000,- Kčs, ačkoliv účastníci věděli, že o věci byla informována matka zůstavitele, u které měla být tato hotovost uložena.

Ve věci sp. zn. 5 D 541/78 neprovedlo státní notářství pro Prahu 5 žádné šetření o platnosti závěti z hlediska způsobilosti zůstavitelky k jejímu pořízení, ačkoliv v téže době probíhal u soudu spor o neplatnost smlouvy uzavřené v době sepsání závěti a bylo možné vyžádat si spis o tomto řízení.

Ve věci sp. zn. 5 D 432/77 státního notářství pro Prahu 5 bylo sporné, zda do dědictví patří motorová pila, o které někteří účastníci tvrdili, že byla darována za života zůstavitele třetí osobě; státní notářství bez šetření přerušilo řízení podle ustanovení § 18 not. ř. Když nebyla podána žaloba v občanském soudním řízení, vyslechlo teprve obdarovaného, který darování potvrdil, a na základě této výpovědi upustil od svého tvrzení účastník, který původně trval na zařazení pily do aktiv dědictví. K přerušení řízení tedy vůbec nemuselo dojít, kdyby státní notářství obdarovaného

vyslechlo včas.

Ve věci sp. zn. 1 D 583/85 se státní notářství pro Prahu před přerušením řízení nezabývalo okolnostmi tvrzeného darování a otázkou, proč darované věci zůstaly v držení zůstavitele až do jeho smrti.

Ve věci sp. zn. 1 D 417/85 státního notářství pro Prahu 1, v níž bylo sporné, zda syn zůstavitele se dopustil chování, které uvedl zůstavitel jako důvod vydědění, nevyslechlo státní notářství v rámci šetření manželku zůstavitele, ačkoliv opomenutí potřebné péče se týkalo nejen zůstavitele, ale i jí, takže o věci musela být informována.

Ve věci sp. zn. 5 D 1077/78 státního notářství pro Prahu 5 bylo šetření natolik neúplné, že rozhodnutí státního notářství o přerušení řízení muselo být zrušeno odvolacím soudem a věc byla vrácena státnímu notářství k doplnění šetření.

Často se státní notářství omezí na zjištění, že jeden účastník tvrdí určitou skutečnost a jiný účastník ji popírá, aniž by provádělo jakákoliv šetření.

Např. ve věci sp. zn. 8 D 1512/85 si státní notářství pro Prahu 8 před přerušením neopatřilo existující listinu – potvrzení o půjčce, ačkoliv právě existence této půjčky byla spornou skutečností mezi účastníky řízení o dědictví.

Ve věcech státního notářství pro Prahu 9 sp. zn. 9 D 61/80 a sp. zn. 9 D 926/86 nebylo provedeno šetření o tom, zda majetek v bezpodílovém spoluvlastnictví manželů – zůstavitele a jeho manželky byly vynaloženy investice na konkrétní práce na nemovitosti ve výlučném vlastnictví zůstavitele; státní notářství nevyslechlo ani osoby, od kterých měl být zakoupen materiál a u nichž bylo objednáno provedení práce.

Ve věci sp. zn. 9 D 645/81 státní notářství pro Prahu 9 nevyslechlo účastníka, který popíral platnost závěti nalezené v sejfů, a to ani o důvodech tohoto tvrzení.

Ve věci sp. zn. 3 D 490/84, v níž šlo o to, zda závěť je neplatná pro duševní poruchu, kterou trpěla zůstavitelka v době sepsání závěti, neučinilo státní notářství pro Prahu 3 dotaz na zdravotní stav zůstavitelky u příslušného OÚNZ, ačkoli takové šetření mohlo mít vliv na případnou dohodu o sporné otázce.

Ve věci sp. zn. 4 D 2483/81 státního notářství pro Prahu 4 nebylo zjištěno ani stanovisko jedné účastnice (nezletilé dcery, zastoupené kolizním opatrovníkem) ke sporné otázce a řízení bylo přerušeno, přičemž státní notářství vycházelo z předpokladu, že tato nezletilá dcera sdílí názor své matky jako další účastnice řízení.

Nelze pokládat za postačující, když státní notářství s účastníky o sporné otázce nejedná a spokojí se s jejich vzájemnými písemnými vyjádřeními a vyjádřeními k těmto vyjádřením. Dochází pak k tomu, že není dostatečně ujasněno, co je mezi účastníky řízení o dědictví sporné, dochází k průtahům v řízení a není mnohdy přesně určeno, kdo a jaká návrh na zahájení občanského soudního řízení má podat.

Za málo vhodný lze označit i takový postup při šetření, kdy státní notářství s účastníky sice jedná, ale s každým zvlášť, a účastníci se u státního notářství nesejdou u společného jednání, při němž by bylo možné konfrontovat jejich stanoviska a vést je k dohodě, anebo takový postup, při němž státní notářství provádí šetření v nepřítomnosti účastníků nebo pouze za přítomnosti některých z nich, aniž by k šetření předvolalo i ostatní účastníky.

Je vhodné, aby po šetření provedeném v odpovídajícím rozsahu byly sporné otázky v přítomnosti všech účastníků zrekapitulovány, aby účastníci byli důkladně poučeni o dalším postupu a aby jim bylo poskytnuto potřebné právní poučení (např. o promlčení, o rozdílech ve věcech dědických podílů v případě úspěchu a neúspěchu ve sporu o absolutní neplatnost závěti, která je neplatná relativně, nebo o tom, že dědický podíl vyděděného dítěte připadá jeho potomkům apod.) a aby byl učiněn závěrečný pokus o dosažení dohody o sporné skutečnosti.

Jiný postup často může vést k tomu, že účastníci jsou vtahováni zbytečně do soudních sporů, nebo se řízení před státním notářstvím prodlužuje jeho přerušením, kterým se řešení sporných skutečností oddálí, když žaloba není podána.

III. Správné a přesné určení toho, kdo z účastníků řízení před státním notářstvím má podat návrh na zahájení občanského soudního řízení a jaký návrh.

A. Určení procesního postavení účastníků

Státní notářství zpravidla v rozhodnutí podle ustanovení § 18 not. ř. určují, kdo má podat návrh na zahájení občanského soudního řízení, a nepřikročují k určení toho, proti kterým účastníkům má návrh na zahájení tohoto řízení směřovat.

Ustanovení § 18 not. ř. nevyžaduje, aby v rozhodnutí státního notářství bylo uvedeno, proti kterým účastníkům má návrh směřovat. Pokud státní notářství ve výrobku svého rozhodnutí neuvádí, proti komu má být návrh podán, je vždy na místě uvést i odůvodnění rozhodnutí, proti komu má návrh navrhovatele směřovat. Tím se omezí počet případů, v nichž účastník, jemuž bylo uloženo podání návrhu, nepodá tento návrh proti všem ostatním, kteří tvrzení odporují, a občanského soudního řízení se nezúčastní všechny pasívně legitimované subjekty, což má za následek (nedojde-li v soudním řízení k nápravě), že rozhodnutím soudu není rozhodnuto ve vztahu k těm, kteří nebyli účastníky soudního řízení, a ti pak nejsou výsledkem vázáni; jde o případy, na něž se vztahuje ustanovení § 92 odst. 2 o. s. ř. Obdobně je tomu v případech, v nichž účastník nepodal návrh na zahájení řízení společně se všemi ostatními, kteří jeho tvrzení sdílejí; v takových případech je nutné v souladu s ustanovením § 18 not. ř. uložit podání návrhu všem účastníkům řízení před státním notářstvím, kteří sdílejí sporné tvrzení; podle ustanovení § 92 odst. 2 o. s. ř. mají totiž rovněž postavení tzv. nerozlučných společníků.

Např. ve věci 6 D 983/85 státního notářství pro Prahu 6 bylo až v řízení o odvolání proti rozhodnutí soudu zjištěno, že soudního řízení se nezúčastnili někteří účastníci řízení o dědictví ani na straně žalované, ani na straně žalobce (nezletilé děti žalobce); proto po dlouhotrvajícím řízení došlo k zamítnutí podané žaloby pro nedostatek aktivní věcné legitimace. Tomu bylo možno zabránit, kdyby státní notářství před přerušením řízení podle ustanovení § 18 not. ř. zjistilo také stanovisko opatrovníka nezletilých dětí a uložilo i těmto dětem povinnost podat návrh na zahájení občanského soudního řízení spolu s dalším dědicem.

Ke stejnému pochybení došlo i ve věci sp. zn. 4 D 1137/81 státního notářství pro Prahu 4, v níž bylo podání návrhu uloženo jen manželce zůstavitele, ačkoliv nezletilý syn zůstavitele nebyl ke sporné otázce vyslechnout, a jak se ukázalo až později, zastával stejné stanovisko; podání návrhu mělo být proto uloženo i jemu.

Také ve věci sp. zn. 6 D 1443/78 státního notářství pro Prahu 6 nesprávně uložilo podání návrhu na rozhodnutí o sporné otázce spoluzítí se zůstavitelem ve společné domácnosti pouze osobě, která z tohoto důvodu uplatňovala dědické právo, a ne již manželce zůstavitele, která tvrzení této osoby podporovala; nedostatek byl napraven usnesením odvolacího soudu k odvolání proti rozhodnutí státního notářství vydanému podle ustanovení § 18 not. ř.

Postavení navrhovatele bývá v rozhodnutích státního notářství určeno správně ve shodě s tím, koho podle hmotného práva stíhá povinnost dokazovat sporné tvrzení (viz. č. 21/1979, str. 176 - 177, Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek).

Ve věci sp. zn. 6 D 1536/83 státního notářství pro Prahu 6, dcera zůstavitelky tvrdila, že některé věci nalezené v bytě zůstavitelky jsou jejím vlastnictvím; bylo proto nesprávně uloženo podání návrhu synovi zůstavitelky, který tvrdil, že věci patří do dědictví, ačkoliv bylo na dceři zůstavitelky, aby prokázala, že jde o věci, které jí patřily, které také užívala apod.

Ve věci sp. zn. 4 D 2279/81 státního notářství pro Prahu 4 byla v případě, v němž byla mezi účastníky sporná platnost pozdější a také dřívější závěti, nesprávně uložena povinnost podat žalobu o neplatnost společně čs. státu i dědici z dřívější závěti, ačkoli dědic z dřívější závěti samozřejmě netvrdil neplatnost této dřívější závěti. V rozhodnutí měly být výroky ohledně obou závětí samostatné a určení žalobců v nich mělo být rozdílné. V řízení o neplatnosti závěti pozdější měli být žalobci čs. stát společně s dědicem z dřívější závěti, zatím co v řízení o neplatnost závěti dřívější měl být žalobcem pouze čs. stát a dědic z dřívější závěti měl být žalovaným.

Ve věci sp. zn. 3 D 1458/83 státního notářství pro Prahu 3 bylo nesprávně uloženo manželce zůstavitele podat návrh na určení, že do pasív dědictví nepatří „pohledávka pozůstalé dcery...“, ačkoliv podle hmotného práva měla tato dcera prokazovat, že takováto pohledávka existovala a že do dne úmrtí zůstavitele nezanikla. Naopak v téže věci bylo uloženo dceři zůstavitele podat návrh na určení, že „do bezpodílového spoluvlastnictví manželů nepatří pohledávka vůči ní...“, ačkoliv podle hmotného práva měla manželka zůstavitele prokazovat, že taková společná pohledávka zůstavitele a manželky zůstavitele existovala v den úmrtí zůstavitele. Uložené podání žaloby mělo být provedeno opačně, než tak učinilo státní notářství.

B. Státním notářstvím uložené podání správné a výstižné žaloby

Správná formulace podání žalobního návrhu, uloženého účastníku řízení před státním notářstvím, činí státním notářstvím obtíže.

Při určování toho, jaký návrh má být podán, je nutno dbát o to, aby při podání takto určeného návrhu byla v občanském soudním řízení sporná otázka výrokem rozhodnuta tak, aby to mělo pro řízení před státním notářstvím jednoznačně rozhodující význam.

K pochybení došlo např. ve věci sp. zn. 5 D 1077/78 státního notářství pro Prahu 5, v níž byla sporná pravost závěti i její platnost z hlediska ustanovení § 38 odst. 2 o. z., a státní notářství odkázalo účastníky na podání návrhu jen o určení „pravosti závěru“; to vedlo ke komplikacím v soudním řízení a k jeho prodloužení; státní notářství mělo uložit podání žaloby o určení pravosti závěti.

K obdobné komplikaci, když nebylo uloženo žalovat o neplatnosti závěti, ale jen o určení konkrétního důvodu její neplatnosti, došlo i ve věcech sp. zn. 4 D 2279/81 státního notářství pro Prahu 4, sp. zn. 10 D 1701/84 státního notářství pro Prahu 10 a sp. zn. 3 D 490/84 státního notářství pro Prahu 3.

Je nesprávné, když státní notářství formuluje návrh, který měl být podán, nekonkrétně takovým způsobem, že potom není jasná skutková podstata věci.

Ve věci sp. zn. 1 D 417/85 státního notářství pro Prahu 1, v níž byla sporná platnost listiny o vydědění, uložilo státní notářství podat žalobu určení, že „nejdou dány důvody podle ustanovení § 469a o. z. pro vydědění, uvedené v závěti z a v jejím dodatku z“, ačkoliv mělo uložit podání žaloby o určení „že se žalobce nedopustil jednání, kterým by zůstavitel v době od do v rozporu s pravidly socialistického soužití neposkytl potřebnou pomoc v době jeho tehdejší nemoci“.

Podobně ve věci sp. zn. 3 D 1493/86 uložilo státní notářství pro Prahu 3 podat žalobu o určení „že nejsou splněny skutkové podstaty vydědění“ dcery zůstavitele, aniž by konkretizovalo, v čem měla tato skutková podstata spočívat.

Ve věci sp. zn. 10 D 429/85 uložilo státní notářství pro Prahu 10 podat návrh na určení, že určitá osoba „je osobou spolužijící a tedy dědicem ve třetí dědické skupině ve smyslu ustanovení § 475 o. z.“, ačkoli takto formulovaný návrh již směřuje k posouzení právnímu a kromě toho nesměřuje k řešení podstatných skutkových okolností, kterými jsou soužití ve společné domácnosti, doba soužití (nejméně jeden rok před úmrtím zůstavitele) a další okolnosti (péče o společnou domácnost, popřípadě odkázání výživou na zůstavitele).

Ve věci sp. zn. 2 D 684/85 státního notářství pro Prahu 2 nestačilo uložení povinnosti podat žalobu o určení, že dědic po dobu žil ve společné domácnosti se zůstavitelem, aniž by byly uvedeny další okolnosti, tj. péče o společnou domácnost popřípadě odkázanost na zůstavitele.

Ve věci sp. zn. 4 D 132/82 státní notářství pro Prahu 4 nesprávně uložilo žalovat o určení, že dědic „žil ve společné domácnosti se zůstavitelem po dobu delší než jeden rok....“, ačkoli správně postačí „nejméně jeden rok“.

Ve věci sp. zn. státního notářství pro Prahu 4 naopak dědici lhůta byla určena podle okolností konkrétního případu a bylo uloženo žalovat o určení, že žil „od konce dubna 1984 ve společné domácnosti“, třebaže pro vznik dědického práva postačí doba nejméně jednoho roku před smrtí, která by v tomto případě byla zachována i při soužití od konce května 1984.

V některých případech je účastníkům ukládáno podat návrh na rozhodnutí o otázce, kterou pro účely dědického řízení není nutné řešit. Jde zejména o případy, kdy jsou mezi účastníky sporná aktiva dědictví a dědicům je ukládáno podání žaloby o určení, že určitá věc je v jejich výlučném vlastnictví, popřípadě ve výlučném vlastnictví třetích osob. Rozhodnutí státního notářství v řízení o dědictví totiž nezávisí na řešení otázky, zda věc patřila synovi zůstavitele, manželce zůstavitele, třetí osobě apod., ale pouze na řešení otázky, zda zůstavitel byl v době své smrti výlučným vlastníkem, podílovým nebo bezpodílovým spoluvlastníkem sporné věci. Mělo by proto v těchto případech státní notářství ukládat podání žaloby o určení, že zůstavitel byl v době své smrti vlastníkem věci, popřípadě jejím spoluvlastníkem (nebo že nebyl ani vlastníkem nebo spoluvlastníkem) a neukládat řešení otázky, komu jinému věc patřila.

Někdy státní notářství nesprávně ukládají účastníkům podat návrh na rozhodnutí o sporné skutečnosti, která nabyla dostatečně určitá, a proto nebyl určitý ani návrh, jehož podání bylo uloženo.

Ve věci sp. zn. 5 D 541/78 státního notářství pro Prahu 5 byl spor o platnost dvou závětí blízkého data, ale státní notářství neurčilo, které z nich se má návrh týkat.

Ve věci sp. zn. 6 D 542/82 státní notářství pro Prahu 6 uložilo podat žalobu o určení, že zůstavitel měl vklady na blíže neidentifikované vkladní knížce, dvoje blíže nepopsané zlaté hodinky a tři blíže nepopsané zlaté prsteny.

Ve věci sp. zn. 3 D 16/84 státního notářství pro Prahu 3 bylo uloženo žalovat o určení, že ke dni úmrtí zůstavitele existovala závěť (aniž bylo uvedeno její datum, formální náležitosti a obsah), že zůstaviteli patřil vklad (nedostatečně identifikovaný), sbírky zlatých mincí, hrníčky, misky, talířky, granátové šperky (bez uvedení množství a popisu těchto věcí).

V některých případech není správně vystižena podstata sporné skutečnosti.

Např. ve věci sp. zn. 4 D 2203/85 státního notářství pro Prahu 4 bylo nesprávně uloženo žalovat o určení, že „zůstavitelka měla vůči bývalému manželovi pohledávku z titulu investic ze společných prostředků bývalých manželů do výlučného majetku bývalého manžela ve výši“, ačkoli taková pohledávka nemohla existovat, když bezpodílové spoluvlastnictví rozvedených manželů nebylo ke dni smrti zůstavitelky vypořádáno. Správně mělo být uloženo žalovat o určení, že „za trvání manželství zůstavitele a jeho bývalé manželky bylo ze společných prostředků manželů vynaloženo Kčs na majetek ve výlučném vlastnictví zůstavitele“.

Ve věci sp. zn. 3 D 1458/83 státního notářství pro Prahu 3 bylo při jednom ze dvou přerušení řízení uloženo dceři zůstavitele podat návrh na určení „zda trvá její pohledávka“ a „zda pohledávka zůstavitele vůči ní zanikala zaplacením“, ačkoli rozhodné bylo zjistit stav v době úmrtí zůstavitele.

Při vymezování návrhu, který má být podán, dochází také k formulačním nepřesnostem; např. je ukládáno podat návrh na určení („zda věc je majetkem zůstavitele, zda poskytl půjčku, zda věci jsou ve výlučném vlastnictví, zda do pasív dědictví patří, zda zůstavitel dlužil“ apod.). Přitom ten, komu bylo uloženo podat žalobu (návrh), se má domáhat určení konkrétní skutečnosti, kterou tvrdí, tedy určení, „že“ je zde určitá skutečnost, kterou tvrdí (např. že žalobce žil se zůstavitelem ve společné domácnosti, že do pasív dědictví patří dluh, že závěť je neplatná apod.). Nesprávná je formulace rozhodnutí podle ustanovení § 18 not. ř., jímž se účastníci ukládá, „aby žalobou u soudu prokázala spornou skutečnost, že žila se zůstavitelem ve společné domácnosti“.

Dále lze obecně doporučit, aby státní notářství při formulaci žalobního návrhu, jehož podání ukládá, mělo na zřeteli i otázku, zda rozhodnutím soudu v případě, že soud žalobu zamítne, bude vyřešena sporná skutečnost, na které rozhodnutí státního notářství závisí. Tak např. bude-li účastníku uloženo, aby žaloval o určení, že sporná věc „je vlastnictví syna“ zůstavitele, pak při zamítnutí takové žaloby není vyřešena otázka, zda tato věc patří do dědictví (neboť z výroku zamítavého rozhodnutí lze brát za vyřešenou otázku pouze to, že nepatřila synovi zůstavitele, což nemusí znamenat, že nepatřila např. dceři, vnukovi nebo manželce zůstavitele apod.). Také v těchto případech, v nichž zůstavitel mohl být výlučným vlastníkem nebo spoluvlastníkem určité věci a někdo z účastníků tvrdí, že věc zůstaviteli nepatřila, nemůže zamítnutí návrhu na určení, že „zůstavitel byl výlučným vlastníkem věci“, neboť pak zůstává ještě nerozhodnuto, zda nebyl jejím spoluvlastníkem.

Formulační nepřesnosti mohou snadno vést k tomu, že řízení před soudem vyvolané ve smyslu ustanovení § 18 not. ř. nemůže přinést pro řízení o dědictví takový výsledek, jaký by přinést mělo, tj. že rozhodnutím soudu má být vyřešena sporná otázka nebo všechny sporné otázky mezi dědici tak, aby již státní notářství bez dalšího odkladu nebo nového přerušení řízení (§ 18 not. ř.) mohlo o dědictví rozhodnout.

Konečně je třeba dbát o to, aby při přerušení řízení státní notářství vždy ve výroku svého rozhodnutí uvedlo, na jakou dobu se řízení přerušuje, nebo na jakou skutečnost je přerušení vázáno. Proto státní notářství ve výroku vedle rozhodnutí o přerušení řízení podle ustanovení § 18 not. ř. má také vysvětlit, že řízení bude přerušeno až do pravomocného rozhodnutí o sporných skutečnostech v soudním, popřípadě jiném řízení. V rozhodnutí má být také vysvětleno, že v řízení bude státní notářství pokračovat také tehdy, nepodají-li účastníci návrh u soudu nebo jiného orgánu.

IV. Posouzení toho, zda návrh u soudu byl podán v souladu s rozhodnutím státního notářství, tj. tím, komu to bylo uloženo, a ohledně skutečností uvedených v rozhodnutí, nebo zda návrh byl podán někým jiným, ohledně jiných skutečností, ve větším nebo menším rozsahu, než ukládalo rozhodnutí státního notářství.

Především je k posouzení této okolnosti zapotřebí, aby stejnopis návrhu na zahájení občanského

soudního řízení byl ve spise státního notářství založen a nebylo nutné jeho obsah dovozovat jen z rozsudku soudu.

Návrh (žaloba) podaný u soudu byl v některých případech formulován i lépe, než svým výrokem určilo státní notářství, popřípadě i v širším rozsahu, který zahrnul i další otázky sporné mezi účastníky, kterým státní notářství nevěnovalo pozornost, ale které byly pro další řízení důležité.

Např. ve věci sp. zn. 5 D 541/78 státního notářství pro Prahu 5, v níž byla mezi dědici sporná platnost tří závětí a státní notářství neurčilo, ohledně které má být podán návrh, byl u soudu podán návrh ohledně všech tří závětí a tím se předešlo dalším postupným sporům o platnost jednotlivých závětí; z hlediska vyřešení sporných otázek a rychlosti řízení byl tento postup správný, i když soud měl rozlišit, kde jde o návrh podle ustanovení § 18 not. ř. a kde o návrh podle § 80 písm. c) o. s. ř.

Ve věci sp. zn. 8 D 1251/86 státního notářství pro Prahu 8 nesprávněuložilo podat návrh na určení, „že V. K. je dědicem“, tedy na právní posouzení nároků dědice; návrh byl však podán správně na určení, že „V. K. žil se zůstavitelem ve spolčené domácnosti ..“.

V jiných případech se naopak navrhovatel odchýlil od žalobního návrhu vymezeného v rozhodnutí státního notářství, aniž by pro to byly důvody, a bylo to spíše na úkor věci.

Např. ve spise sp. zn. 6 D 1167/83 státního notářství pro Prahu 6 se účastníci domáhali návrhem určení, že do dědictví patří polovina uvedených věcí z bezpodílového spoluvlastnictví manželů, ačkoliv státní notářství správněuložilo podat návrh na určení, že v bezpodílovém spoluvlastnictví zůstavitelky a jejího manžela byly ke dni úmrtí zůstavitelky konkrétní uvedené věci. Rozhodnutím o tom, co ze společných věcí zůstavitele a jeho manželky připadne do dědictví, náleží výhradně do pravomoci státního notářství a nemůže jít o spornou otázku ve smyslu ustanovení § 18 not. ř. Soud tomuto pochybení v žalobě nevěnoval v občanském soudním řízení pozornost a rozhodl ve věci tak, že žalobu zamítl jako neprokázanou.

Ve věci sp. zn. 4 D 2279/81 státního notářství pro Prahu 4 bylo žalováno o neplatnost závěti bez uvedení jejího data, ačkoliv státní notářstvíuložilo podat návrh na neplatnost závěti z určitého přesně uvedeného data.

Ve věci sp. zn. 10 D 1701/84 státního notářství pro Prahu 10 byl návrh na zahájení řízení u soudu sepsán neodborně, což vedlo k tomu, že návrh byl zapsán pouze v rejstříku věcí Nc a nikoliv v rejstříku věcí C; tím pak bylo způsobeno, že státní notářství se nemohlo u soudu dopátrat, že návrh byl podán, a mylně se domnívalo, že návrh nebyl podán; až když nařídilo jednání, zjistilo se z korespondence soudu s účastníky, že návrh byl podán; teprve potom soud účastníci vedl k doplnění návrhu.

Ve věci sp. zn. 10 D 185/85 státního notářství pro Prahu 10 podal manžel zůstavitelky návrh na určení, že dceři zůstavitele byl darován šicí stroj, ačkoliv mu to nebylo státním notářstvím uloženo; otázka darování nebyla sporná, neboť dcera zůstavitele darování uznávala a ve věci šlo především o posouzení toho, zda jde o obvyklé darování či neobvyklé darování (z důvodu případného započtení), tedy o právní posouzení uvedené otázky.

V některých věcech došlo k zúžení žalobního návrhu proti rozhodnutí státního notářství, a to pokud jde o výši tvrzené částky nebo pohledávky.

Např. ve věci sp. zn. 4 D 3673/82 státního notářství pro Prahu 4 žaloval navrhovatel o určení nižší výše tvrzené pohledávky, než bylo sporné v řízení před státním notářstvím a než mu bylo uloženo rozhodnutím podle ustanovení § 18 not. ř.

Ve věci sp. zn. 10 D 185/85 státního notářství pro Prahu 10 bylo u soudu žalováno o určení, že dcera zůstavitele dostala darem částku 20 900,- Kčs, ačkoliv v řízení před státním notářstvím byl spor o darování částky 40 400,- Kčs a ohledně této částky bylo uloženo podání žaloby.

Žalobce v občanského soudního řízení, zahájeném návrhem podaném podle ustanovení § 18 not. ř., není vázán rozsahem sporných skutečností vymezených v rozhodnutí státního notářství podle ustanovení § 18 not. ř. do té míry, aby návrh musel podat ohledně všech sporných skutečností. Pokud se však jeho žaloba týká ještě i dalších sporných skutečností, musí soud zvažovat, zda na jejich řešení je jinak naléhavý právní zájem ve smyslu ustanovení § 80 písm. c) o. s. ř. neboť jinak by o nich nebyl oprávněn rozhodovat. Za takové vybočení z rámce daného rozhodnutím státního notářství o přerušení řízení však nelze považovat to, že žalobce ve své žalobě tutéž spornou skutečnost, jejíž určení se domáhá, jinak formuluje, aniž by měnil zcela podstatu návrhu (např. odstranění některé nepřesnosti formulace žalobního návrhu, jak jej ve svém rozhodnutí vymezilo státní notářství).

V. Provádění některých úkonů státním notářstvím v době přerušení řízení podle ustanovení § 18 not. ř.

V době přerušení řízení podle ustanovení § 18 not. ř. státní notářství zpravidla neprovádí žádné úkony, nebo činí jen např. dotazy na stav řízení u soudu, vyžadují zapůjčení spisů od soudu, sdělení různým orgánům a organizacím o tom, že řízení je přerušeno apod. Jen ojediněle jsou během přerušení řízení prováděny úkony, které mají význam pro řízení o dědictví.

Např. ve věci sp. zn. 5 D 1398/82 státního notářství pro Prahu 5 bylo po přerušení řízení provedeno zajištění dědictví soupisem a odhadem věcí v bytě zůstavitele podle ustanovení § 30 not. ř., zatímco probíhající soudní řízení se týkalo dědického nároku spolužijící osoby a na vyřešení sporné otázky záviselo, zda dědictví při padne státu, nebo spolužijící osobě.

Ve věci sp. zn. 9 D 1314/85 státního notářství pro Prahu 9 došlo v době přerušení řízení rovněž k zajištění dědictví podle ustanovení § 30 not. ř., a to k převzetí některých věcí zůstavitele do úschovy státního notářství.

Ve věci sp. zn. 10 D 1701/85 státního notářství pro Prahu 10 byla v době přerušení řízení řešena námitka podjatosti notáře a potom bylo rozhodováno o návrhu na přikázání věci jinému státnímu notářství.

VI. Sledování průběhu soudního řízení státním notářstvím v případech, kdy byla podána žaloba u soudu.

Sledování průběhu občanského soudního řízení státním notářstvím ve věcech, v nichž státní notářství uložilo podat návrh na zahájení tohoto řízení a řízení před státním notářstvím přerušilo, je nezbytné zejména u starších věcí. Někdy jsou potřebná i opatření vedoucích státních notářů směřující ke spolupráci se soudy v zájmu urychlení řízení apod.

Státní notářství tedy musí mít včasné poznatky o průběhu soudního řízení, jež začínají především tím, že musí zjistit, zda byl návrh na zahájení řízení u soudu podán.

V souladu s ustanoveními § 25 not. ř. a § 101 odst. 1 o. s. ř. může státní notářství již v rozhodnutí, kterým se řízení přerušuje podle ustanovení § 18 not. ř., uložit zároveň účastníkům, aby o podání svého návrhu informovali státní notářství zasláním stejnopisu tohoto návrhu. Pokud takto nepostupuje, potom státní notářství různým a mnohdy složitým způsobem zjišťuje, zda byl návrh podán. V některých věcech po uplynutí lhůty podle ustanovení § 18 not. ř. státní notářství korespondencí s účastníky zjišťuje, zda návrh byl podán, jinde není vůbec ze spisu patrné, jak se

státní notářství o podání návrhu dovědělo, a není o tom ve spise žádný záznam.

Např. ve věci sp. zn. 9 D 645/84 státního notářství pro Prahu 9 byl návrh podán u nepříslušného soudu a státní notářství na základě dotazu u soudu, který byl k projednání věci příslušný, mělo za to, že návrh podán nebyl; v tom utvrdila státní notářství i žalovaná, která o podání návrhu nevěděla, neboť nepříslušný soud jí stejnopis návrhu nedoručil. Teprve když státní notářství vyzvalo žalobkyni, aby označila důkazy, že bude o sporné skutečnosti rozhodovat samo, dozvědělo se od ní, že návrh podala, ale že se tak stalo u nepříslušného soudu; až potom byla věc postoupena soudu příslušnému.

Podobně ve věci sp. zn. 10 D 1701/84 státního notářství pro Prahu 10 byl návrh podán sice u příslušného soudu, ale byl sepsán neodborně; proto nebyl zapsán do rejstříku C, ale do rejstříku Nc; soud pak na základě údajů z rejstříku C státní notářství mylně informoval, že návrh podán nebyl. Státní notářství proto stanovilo datum jednání, ale navrhovatelka se k jednání nedostavila s odkazem na to, že nebyly dosud vyřešeny sporné skutečnosti. Teprve když jí státní notářství upozornilo, že v důsledku údajného nepodání návrhu bude rozhodovat samo, dozvědělo se od ní, že návrh podán byl.

Ve věci sp. zn. 2 D 1124/84 státního notářství pro Prahu 2 byl příslušný soud požádán teprve po 1 1/2 roce o vrácení spisu týkajícího se řízení o dědictví.

Ve věci sp. zn. 4 D 132/82 státní notářství pro Prahu 4 nařídilo jednání jen za tím účelem aby zjistilo od účastníků stav soudního řízení, když informace soudu byly nedostatečné; vyzvalo zároveň účastníky, aby k tomuto jednání přinesli všechny listinu, které ze soudního řízení mají. Bylo tu však třeba místo stanovení jednání vyžádat si od soudu zapůjčení spisu k nahlédnutí, když sídlo státního notářství bylo v tomto případě jinde než sídlo soudu.

Např. ve věci sp. zn. 9 D 1314/85 státního notářství pro Prahu 9 se o skončení soudního řízení dozvědělo státní notářství od finančního odboru ONV, který poslal státnímu notářství fotokopii rozsudku příslušného soudu.

Ve věci sp. zn. 9 D 61/180 státního notářství pro Prahu 9 soud žádal o zapůjčení spisu státního notářství, když na základě jeho rozhodnutí podle ustanovení § 18 not. ř. byla soudu podána žaloba. Státní notářství však na tuto žádost soudu odpovědělo, že „dědické řízení není dosud skončeno, a proto spis nemůže být zapůjčen“; současně požádalo o sdělení, v jaké záležitosti je spis žádán.

Je tedy nezbytné, aby ve spise státního notářství byly pravidelné záznamy o sledování průběhu soudního řízení a o tom, kdo, kdy a jak tento stav zjistil. Základní a nepostradatelný je především údaj o tom, kdy a pod jakou spisovou značkou bylo řízení u soudu zahájeno, jak zněl podaný návrh (jinak totiž nelze zjistit, zda byl podán v souladu s rozhodnutím státního notářství podle ustanovení § 18 not. ř. a zda se týká skutečností, které zůstaly sporné mezi účastníky řízení před státním notářstvím), kdy bylo řízení u soudu pravomocně skončeno a s jakým výsledkem (jaký byl výrok o sporné skutečnosti). Záznam o výsledku soudního řízení je ovšem plně nahrazen založením kopie pravomocného rozsudku (tedy i rozsudku odvolacího soudu, jestliže ve věci rozhodoval).

VII. Úroveň dokazování, prováděného státním notářstvím v tom případě, kdy nebyla podána žaloba u soudu.

Nebyl-li podán návrh na zahájení občanského soudního řízení, jehož podání uložilo státní notářství podle ustanovení § 18 not. ř., vycházejí státní notářství z výsledků šetření před přerušением řízení před státním notářstvím. Šetření prováděné státním notářstvím před přerušением řízení podle ustanovení § 18 not. ř. nemá však zpravidla povahu dokazování, a proto jen na něm nelze obvykle zakládat rozhodnutí o sporných skutečnostech. Vlastní rozhodování státního notářství o sporné skutečnosti musí být podloženo důkazy, které státní notářství provádí zpravidla po té, co nedošlo k

podání návrhu na zahájení občanského řízení, jež státní notářství uložilo a přerušilo řízení. Jakmile státní notářství zjistí, že návrh u soudu nebyl podán, vyzve účastníky, kterým bylo podání návrhu uloženo, aby označili důkazy ke svým tvrzením. Neprovede-li státní notářství navržené důkazy, musí také v odůvodnění svého rozhodnutí uvést, proč tyto důkazy neprovedlo (§ 25 not. ř. a § 120 odst. 1 i § 157 odst. 2 o. s. ř.).

Nedostatkem je mnohdy také nedodržování procesních předpisů při dokazování v řízení před státním notářstvím (§ 25 not. ř., § 120 a násl. o. s. ř. a zejména ustanovení § 122 odst. 1 o. s. ř., podle něhož se dokazování provádí při jednání a § 115 odst. 1 o. s. ř., podle kterého k jednání předvolá státní notář účastníky, jakož i další ustanovení o provádění jednotlivých důkazů ve smyslu ustanovení § 126, § 129 – § 131 o. s. ř.). Tě se týká především důkazu výsledkem účastníků a důkazu listinou. Namísto výsledku účastníků, který má být proveden podle ustanovení § 131 o. s. ř. (ve smyslu ustanovení § 25 not. ř.), s poučením o tom, že mají vypovídat pravdu a nic nezamlčovat, a při zachování postupu uvedeného v ustanovení § 126 odst. 3 o. s. ř. (§ 131 odst. 2 o. s. ř.), jakož i podle ustanovení § 26 a násl. jednacího řádu pro státní notářství 3), státní notářství omezuje na protokolaci vzájemně se prolínajících tvrzení účastníků. Takové přednesy nelze považovat za důkaz výsledkem účastníků ve smyslu ustanovení § 125 o. s. ř. V některých případech dokonce státní notářství jedná s každým z účastníků řízení zvlášť, třebaže výslech účastníka má být proveden při jednání za přítomnosti ostatních účastníků, kteří mají právo dávat vyslýchanému účastníkovi se souhlasem státního notáře otázky (§ 25 not. ř. a § 115 odst. 1 § 122 odst. 1 § 131 odst. 2 a § 126 odst. 3 o. s. ř.). Přitom je třeba mít na zřeteli, že při řešení sporných otázek podle ustanovení § 18 not. ř. je v mnoha případech výslech účastníků jediným možným důkazem, zejména tehdy, jestliže účastníci žádné důkazy nenavrhli a státní notářství samo není informováno o osobách svědků, o listinách a jiných možných důkazech.

Např. ve věci sp. zn. 8 D 1744/86 státního notářství pro Prahu 8 se státní notářství namísto výsledku svědků spokojilo s jejich písemným vyjadřováním, jednu účastnici vyslechlo, ale k výsledku nepozvalo ostatní účastníky řízení.

Při výsledku svědků bývá zpravidla dodržen postup podle ustanovení § 25 not. ř. a § 126 o. s. ř. I zde dochází k chybám, když státní notářství provádí toto dokazování, aniž by nařídilo jednání, k němuž by pozvalo všechny účastníky řízení, jak mu to ukládají ustanovení § 25 not. ř. a § 115 odst. 1 i § 122 odst. 1 o. s. ř.; nepoučí svědky o následcích křivé výpovědi a nezjišťuje poměr svědků k účastníkům jednání.

Např. ve věci sp. zn. 10 D 429/85 státního notářství pro Prahu 10 vyslýchalo státní notářství k otázce společné domácnosti dva sousedy zůstavitele, k výsledku však účastníky řízení nepřizvalo, vyslýchané nepoučilo podle ustanovení § 25 not. ř. a § 126 odst. 1 o. s. ř. a navíc je v protokolu nesprávně označilo jako „účastníky“.

Společnou chybou je nepřehledná protokolace výsledků; převládá protokolace v nepřímé řeči, která snižuje určitost protokolace a může vést i ke zkreslení obsahu výpovědi. Výpovědi svědků i účastníků by tedy měly být protokolovány v přímé řeči a tam, kde je to třeba, i v doslovném znění.

Listiny jsou velmi častými důkazy při rozhodování o sporných skutečnostech v řízení před státním notářstvím. Důkaz listinou je třeba provádět (ve smyslu ustanovení § 25 not. ř.) tak, jak to ukládá ustanovení § 129 odst. 1 o. s. ř. Listinu nebo její část tedy státní notář při jednání přečte nebo sdělí její obsah a konstatuje to v protokole. Nelze se spokojit tím, že se listina nebo její kopie založí do spisu, když se o takovou listinu často opírá odůvodnění rozhodnutí o sporné otázce a listinu je třeba vrátit účastníku řízení.

Také důkaz znaleckým posudkem se provádí při jednání, a to výsledkem znalce, od něhož lze upustit

jen tehdy, pokud účastníci nemají proti písemnému posudku námitky a pokud ani státní notářství nemá o obsahu posudku pochybnosti.

Ve věci sp. zn. 5 D 1540/85 státního notářství pro Prahu 5 bylo zjištěno pochybení při provádění důkazu znaleckým posudkem ve sporu o platnosti závěti z hlediska způsobilosti zůstavitele k právním úkonům. Státní notářství rozhodlo po doručení písemného vyhotovení posudku, aniž by předtím s obsahem posudku účastníky seznámilo, a neprovedlo důkaz výsledkem znalce ani konstatováním znaleckého posudku při jednání, takže nebyla dána účastníkům možnost seč k posudku vyjádřit a klást znalci otázky (§ 25 not. ř. a § 127 o. s. ř. i § 28 jednacího řádu pro státní notářství 3). V této věci došlo pak k opakování rozhodnutí státního notářství a uvedené procesní pochybení bylo odstraněno až výsledkem znalce v odvolacím řízení.

Závažnou chybou je neprovedení důkazů, které účastníci navrhli a které byly pro posouzení sporné otázky důležité.

Např. ve věci sp. zn. 1 D 417/85 státního notářství pro Prahu 1 bylo nutno řešit otázku, ke kterým je třeba odborných znalostí, ale státní notářství neustanovilo znalce.

Ve věci sp. zn. 2 D 266/84 státní notářství pro Prahu 2 nevyslechlo údajného dárce určité věci, nezjistilo tedy, zda k darování věci došlo, a neučinilo potřebný dotaz na numismatickou společnost, zda zůstavitel byl jejím členem.

Ve svém rozhodnutí o sporných skutečnostech může státní notářství vycházet i z toho, co zjistilo v rámci šetření před přerušением řízení podle ustanovení § 18 not. ř., neboť lze ve smyslu ustanovení § 25 not. ř. a § 132 o. s. ř. přihlížet ke všemu, co během řízení vyšlo najevo. Musí však jít o provedení důkazu podle ustanovení § 25 not. ř. a § 120 a násl. o. s. ř.

VIII. Rozhodování státního notářství o sporné skutečnosti samostatným mezitímním rozhodnutím nebo řešení sporné otázky jen v důkazech rozhodnutí, které bylo na vyřešení sporné otázky závislé.

Samostatným mezitímním rozhodnutím státní notářství řeší sporné otázky především v těch případech, v nichž na řešení sporné otázky závisel okruh účastníků řízení o dědictví, tedy ve sporech o neplatnosti závěti nebo listiny o vydědění, o vedení společné domácnosti se zůstavitelem, o dědickou nezpůsobilost apod. V takových případech je uvedený postup vhodný, neboť i z hlediska řešení případných dalších sporných otázek (o rozsah aktiv a pasív, o započtení na dědický podíl aj.) je vhodné nejprve vyřešit otázku, kdo je účastníkem řízení před státním notářstvím a kdo je proto oprávněn se k věci vyjadřovat a svým tvrzením vyvolat případně další spor podle ustanovení § 18 not. ř. Podstatný význam má vyřešení otázky, zda se bude dědit podle zákona nebo podle závěti (např. při posuzování možnosti zápočtu).

Naproti tomu sporné otázky týkající se rozsahu bezpodílového spoluvlastnictví manželů nebo rozsahu aktiv či pasív dědictví jsou zpravidla řešeny v důvodech příslušného rozhodnutí (tj. v rozhodnutí podle ustanovení § 34 a § 37 not. ř.); sporné otázky týkající se darování a tím důvodem k započtení jsou obvykle řešeny v důvodech rozhodnutí o vypořádání dědictví.

Např. ve věci sp. zn. 8 D 1512/84 státního notářství pro Prahu 8 byla v důvodech rozhodnutí podle ustanovení § 34 not. ř. řešena otázka investic manželky zůstavitele z výlučného majetku do majetku v bezpodílovém spoluvlastnictví manželů.

Ve věci sp. zn. 3 D 1458/83 státního notářství pro Prahu 3 byla v důvodech rozhodnutí podle ustanovení § 37 not. ř. řešena otázka pohledávky zůstavitele a jeho dluhu.

Ve věci sp. zn. 10 D 1281/83 státního notářství pro Prahu 10 byla v důvodech rozhodnutí o vypořádání dědictví řešena sporná otázka darů zůstavitele jeho synovi a na základě vyřešení této otázky byl proveden zápočet některých darů na jeho dědický podíl.

Výjimečně byly ve věci sp. zn. 4 D 2483/81 státního notářství pro Prahu 4 samostatným rozhodnutím řešeny otázky, které se týkaly rozsahu aktiv a pasív bezpodílového spoluvlastnictví zůstavitele a jeho manželky a současně aktiv a pasív dědictví. V uvedeném konkrétním případě ti bylo účelné, neboť šlo o velký rozsah sporných otázek, jejichž vyřešení v mezitímním rozhodnutí zjednodušilo a zhospodárnilo řízení a usnadnilo vydání dalších rozhodnutí.

Je vhodné, aby otázky týkající se rozsahu aktiv a pasív bezpodílového spoluvlastnictví zůstavitele a druhého z manželů nebo aktiv či pasív dědictví, investic do jeho majetku v bezpodílovém spoluvlastnictví manželů z výlučného majetku jednoho z manželů, investic z bezpodílového spoluvlastnictví do výlučného majetku některého z manželů anebo otázka darů, které mají vliv na započtení apod., byly řešeny v souvislostech s jiným rozhodnutím (podle ustanovení § 34 nebo § 37 not. ř., anebo v rozhodnutí o vypořádání dědictví) a nikoliv samostatným rozhodnutím podle ustanovení § 17 odst. 1 not. ř. Vydáním samostatných rozhodnutí o sporné otázce v těchto případech vede zpravidla k průtahům v řízení. Z této zásady mohou však být v jednotlivých konkrétních případech na místě i výjimky.

IX. Úroveň rozhodnutí státního notářství o sporné skutečnosti včetně odůvodnění tohoto rozhodnutí.

Rozhoduje-li státní notářství samo o sporných skutečnostech, je zvláště důležité, aby odůvodnění rozhodnutí mělo všechny náležitosti, které má mít odůvodnění soudního rozsudku (§ 25 not. ř. a § 157 odst. 2 o. s. ř.), a aby toto odůvodnění i výrok rozhodnutí měly svůj podklad v dokazování provedeném podle ustanovení § 4 odst. 1 not. ř. a § 25 not. ř. i § 120 a násl. o. s. ř.

V odůvodněném rozhodnutí státní notářství nejprve vyloží podstatný obsah přednesů a tvrzení účastníků, výčet důkazů (svědeckých výpovědí, výsledků účastníků, znaleckých posudků, listin apod.), které vzalo za podklad skutkového zjištění, provede zhodnocení důkazů, uvede, proč za podklad svého zjištění vzalo určité důkazy a jiné nikoliv, proč neprovedlo další navržené důkazy, jakými úvahami se řídilo při hodnocení důkazů (jejich významu i věrohodnosti), jaký stav považuje za skutkově zjištěný a podle kterých právních ustanovení a jak tento skutkový stav posoudilo.

Správné odůvodnění obsahuje např. rozhodnutí ve věci sp. zn. 1 D 417/85 státního notářství pro Prahu 1, které vyhovuje shora uvedeným požadavkům a je v něm zaujato i vlastní stanovisko k výkladu ustanovení § 469a o. z., že totiž potřebná pomoc, kterou má potomek zůstaviteli poskytnout, nemusí být zůstavitelem vyžadována, ale stačí, že byla potřebná a nebyla bez vážných důvodů poskytnuta, a to i za okolností, kdy zůstavitel a dědic se pro špatné vztahy nestýkali, pokud ovšem dědic věděl o tom, že zůstavitel pomoc potřebuje.

Naproti tomu rozhodnutí o skutečnosti, jež zůstala mezi účastníky sporná, které vydalo státní notářství pro Prahu 8 ve věci sp. zn. 8 D 1616/80 a v němž se řešilo dědické právo spolužijící osoby, nebylo v odůvodnění vůbec uvedeno, co státní notářství zjistilo z výpovědí svědků a účastníků, a odůvodnění obsahovalo jen paušální odkaz na tyto důkazy bez bližšího vysvětlení; státní notářství nevyužilo ani možnosti vycházet v odůvodnění z přesvědčivé výpovědi účastnice, o jejíž výsledek bylo řízení doplněno před odvolacím soudem.

Ve věci sp. zn. 2 D 264/84 a sp. zn. 4 D 2483/81 státního notářství pro Prahu 2 a státního notářství pro Prahu 4 byla rozhodnutí státního notářství odůvodněna výlučně tím, že účastníkovi tvrdícímu určitou skutečnost se ji nepodařilo prokázat; takový postup neodpovídá požadavku materiální pravdy

a není přesvědčivý, když státní notářství mohlo za účelem zjištění materiální pravdy provést samo důkazy, které nebyly navrženy, a učinit určité závěry o skutkovém stavu.

Otázka nedodržování procesních předpisů při provádění dokazování se samozřejmě promítá do přesvědčivosti rozhodnutí o sporné skutečnosti.

X. Jiné otázky související s použitím ustanovení § 18 not. ř.

V některých věcech dochází k tomu, že občanské soudní řízení o žalobě, jejíž podání uložilo státní notářství podle ustanovení § 18 not. ř., bylo skončeno schválením smíru.

Např. ve věcech týkající se sp. zn. 6 D 542/82 a sp. zn. 6 D 1536/83 státního notářství pro Prahu 6 byly soudem schváleny smíry, ve kterých se účastníci shodli na tom, že určité věci patřily nebo nepatřily do dědictví.

U věcí sp. zn. 4 D 1137/80 a sp. zn. 9 D 61/80 státních notářství pro Prahu 4 a 9 soud však schválením smíru v občanském soudním řízení, které se těchto věcí týkalo, zasáhl do pravomoci státního notářství, neboť šlo o smíry uzavřené před soudem, jejichž obsahem byla i dohoda účastníků o určitém způsobu vypořádání dědictví. Vypořádání dědictví však patří výhradně do pravomoci státního notářství.

Žaloby podané účastníkem řízení před státním notářstvím, jemuž to uložilo státní notářství podle ustanovení § 18 not. ř., mají zpravidla povahu žalob o určení, že tu právní vztah nebo právo je či není. Přestane-li některý z účastníků během řízení u soudu své tvrzení uplatňovat, je tu mnohdy důvod ke zpětvzetí návrhu na zahájení řízení, o němž soud rozhodne, zda je připustí (§ 96 odst. 2 o. s. ř.), a to často v případech, v nichž předcházelo delší soudní řízení; soud ovšem musí brát zřetel i na to, že navrhovatel může i po zpětvzetí návrhu znovu trvat na sporném tvrzení v řízení před státním notářstvím a zmařit tak výsledek předchozího řízení u soudu. Občanské soudní řízení v těchto věcech by mělo zpravidla končit vydáním rozsudku.

Občanské soudní řízení týkající se věci sp. zn. 6 D 1443/78 státního notářství pro Prahu 6 bylo nesprávně zastaveno podle ustanovení § 104 odst. 1 o. s. ř. z toho důvodu, že žalovaná v době podání návrhu (ve smyslu ustanovení § 18 not. ř.) již nežila. Soud však měl pokračovat v řízení s jejími právními nástupce, neboť zde nešlo o záměnu účastníků, k níž by bylo třeba jejich návrhu nebo souhlasu. Jestliže však za této situace státní notářství účastníkům poskytlo novou lhůtu k podání návrhu proti právním nástupcům zemřelé žalované, nepostupovalo správně, protože tu již nebyl důvod pro takové opětovné přerušování řízení před státním notářstvím a o sporné skutečnosti mělo rozhodnout samo státní notářství.

V občanském soudním řízení týkající se věci sp. zn. 9 D 926/86 státního notářství pro Prahu 9 bylo soudem připuštěno zpětvzetí návrhu ohledně některých věcí (jedné ze sporných skutečností). Státní notářství se pak již nezabývalo uvedenou spornou skutečností a bez dalšího považovalo za nesporné, že věci, ohledně nichž byl návrh vzat zpět, do dědictví nenáleží. V takovém případě, v němž došlo ke zpětvzetí návrhu (žaloby), bylo však třeba, aby v řízení před státním notářstvím došlo ještě k dohodě o skutečnosti, ohledně níž byl návrh vzat zpět.

Ve věci sp. zn. 4 D 1137/80 státního notářství pro Prahu 4 po té, když soud rozhodl o sporné skutečnosti, a určil, že ke dni úmrtí existovala pohledávka vůči zůstaviteli a jeho manželce, státní notářství dokonce tento rozsudek nerespektovalo a v dalším řízení vycházelo z toho, že šlo jen o pohledávku vůči manželce zůstavitele.

Ve věci sp. zn. 8 D 188/86 a 8 D 1616/80 státního notářství pro Prahu 8 v rozporu s ustanovením § 9 odst. 2 písm. a) jednacího řádu pro státní notářství 3) projednávala dědictví, v němž došlo k postupu

podle ustanovení § 18 not. ř., odborná referentka, nikoliv státní notář.

Poznámky pod čarou:

1) Srov. č. 21/1979 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek, str. 168.

2) vydaného instrukcí ministerstva spravedlnosti ČSR z 31. 7. 1986 č. 203/86 – OD, uveřejněnou v částce 5/1986 Sbírky instrukcí a sdělení ministerstva spravedlnosti ČSR; v SSR byl vydán Spravovací poriadok pre štátne notárstva instrukcí ministerstva spravedlnosti SSR z 20. 10. 1986 č. 4135/1985 – 50, uveřejněnou v částce 5/1986 Zbierky inštrukcií a oznámení Ministerstva spravodlivosti SSR; vydáním těchto předpisů bylo oznámeno v částce 27/1986 Sbírky zákonů.

3) Jednací řád pro státní notářství byl vydán instrukcí ministerstva spravedlnosti ČSR z 31. 7. 1986 č. 203/86 – OD, uveřejněnou v částce 5/1986 Sbírky instrukcí a sdělení ministerstva spravedlnosti ČSR. V SSR byl vydán Spravovací poriadok pre štátne notárstva instrukcí ministerstva spravedlnosti SSR z 20. 10. 1986 č. 4135/1985 – 50, uveřejněnou v částce 5/1986 Zbierky inštrukcií a oznámení Ministerstva spravodlivosti

SSR. Oznámení o vydání těchto jednacích řádů viz v částce 27/1986 Sb.